

IN NIJE DEI MEI ELKOAR FOARÚT

Raadsagenda voor gemeente Noardeast-Fryslân

December 2018,
Fracties van de gemeente Noardeast-Fryslân.

Behoort bij raadsbesluit 2019/Z12824-2018 d.d. 2 januari 2019.

Voorwoord

Het is december 2018.

We staan aan de vooravond van de start van de nieuwe gemeente Noardeast-Fryslân.

Een prachtige gemeente in een uniek gebied.

Een gemeente vol ambities en met vele uitdagingen.

De start van de nieuwe gemeente biedt unieke kansen om samen met inwoners, bedrijven, organisaties en verenigingen de ambities en uitdagingen op te pakken.

Want wij als raadsleden zijn er vol van overtuigd dat dit alleen in samenwerking met de samenleving kan.

Daarom willen wij ook een nieuwe frisse start maken door te werken met een raadsagenda.

De raadsagenda is bedoeld om gezamenlijk met u, op welke manier u ook bij de gemeente betrokken bent, samen de toekomst vorm te geven en onze gemeente vooruit te helpen.

In nije dei, mei elkoar foarút!

December 2018,

Fracties van:

CDA,

FNP,

SIN,

CU,

VVD,

PvdA,

Gemeentebelangen Noardeast-Fryslân en

ELP-NEF.

Inhoud

Voorwoord	2
Inleiding	4
Aanleiding en doel	4
Leeswijzer, opbouw	5
Thema's	6
1. Samenleving; dorpen en stad	6
Inleiding	6
Dialogonderwerpen	6
2. Sociaal domein; zorg	7
Inleiding	7
Dialog onderwerpen	7
3. Economische ontwikkeling en versnellingsagenda	8
Inleiding	8
Dialogonderwerpen	8
4. Energie (en energietransitie), duurzaamheid en klimaat	9
Inleiding	9
Dialogonderwerpen	9

Inleiding

Aanleiding en doel

Per 1-1-2019 is de nieuwe gemeente Noardeast-Fryslân een feit. Op 21 november 2018 hebben de verkiezingen voor deze nieuwe gemeente plaatsgevonden.

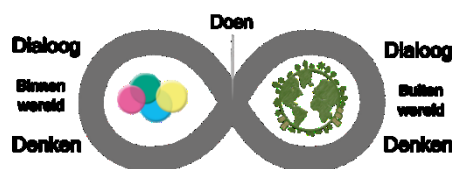
De raadsleden van de nieuwe gemeente hebben aangegeven te willen werken met een raadsagenda. Dit is een agenda waarin de raad de opgaven voor de gemeente heeft opgenomen, die hij de komende jaren met de samenleving wil oppakken.

Besturingsfilosofie, Van buiten naar binnen werken: Tûk Ferbine

De dialoog met de samenleving past in de besturingsfilosofie van de nieuwe gemeente. In 2017 hebben besturen en organisatie een besturings- en organisatiefilosofie (BOF) opgesteld, voor de verdere ontwikkeling van de gemeente.

In de BOF is beschreven op welke wijze binnen de organisatie wordt samengewerkt en op welke wijze de organisatie haar doelen wil bereiken.

Daarvoor zijn tien uitgangspunten beschreven. Eén daarvan is "Van buiten naar binnen werken en Tûk Ferbine (slim verbinden)". Doel daarvan is de inwoners centraal te stellen, in gesprek te gaan en vraagstukgericht te werk te gaan.

Visievorming (Ferkenning, Ferbining, Fisy)

In samenhang met de raadsagenda worden de voorbereidingen voor het komen tot een omgevingsvisie opgestart. Met het opstellen van de "Ferkenning" wordt een eerste stap gezet naar een Omgevingsvisie. Na goedkeuring van de raad zal een dialoog met de inwoners plaatsvinden ('Ferbining'). Dit zal uitmonden in een "Fisy" (de omgevingsvisie). De werkwijze is in een startbijeenkomst aan de raad gepresenteerd.

In het visietraject zal de samenhang met processen voor de raadsagenda geborgd worden.

Bestuur en organisatie

Met de raadsagenda zetten we een stap naar een andere democratische werkwijze, d.w.z. als raad en bestuur van de nieuwe gemeente, inwoners en organisaties nadrukkelijker betrekken bij de opgaven van de nieuwe gemeente.

De komende raadsperiode zal de organisatie zich door ontwikkelen om klaar te zijn voor de ambities en uitdagingen van morgen: dienstbaar, aanspreekbaar en samenlevingsgericht met korte lijnen naar en in verbinding met de mienskip. Daarom zet de gemeente in op "gebiedsgericht werken"; binnen een bepaald gebied naar problemen en kansen te kijken én te handelen samen met, inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen.

Dit biedt houvast voor het samen met inwoners ontwikkelen van gebiedsvisies en het met inwoners experimenteren in samenwerkingsvormen.

Inwoners moeten zo snel mogelijk de positieve gevolgen van een goede samenwerking ervaren.

Daarbij is het belangrijk dat de gemeentelijke financiën op orde zijn; de gemeente moet een solide financieel beleid voeren. Het is de uitdaging balans te vinden in optimale dienstverlening en voorzieningen en de lasten die dat met zich meebrengt.

Werken met een raadsagenda

In deze raadsperiode wordt onderscheid gemaakt tussen de raads- en de coalitieagenda:

<i>Raadsagenda</i>	<i>Coalitieagenda</i>
<p>Sommige onderwerpen uit de vier thema's lenen zich goed voor een open gesprek (zogenaamde vrije onderwerpen).</p> <p>Hierover wordt de dialoog met de samenleving aangegaan.</p> <p>Inbreng vanuit de dialogen met de samenleving leiden tot voorstellen aan de raad, waarna een raadsbesluit door het college wordt uitgevoerd.</p>	<p>Over andere onderwerpen uit de thema's zijn of worden standpunten ingenomen door een meerderheid van de fracties (de beoogde coalitie).</p> <p>De coalitie maakt afspraken over de onderwerpen en kleurt deze in op de coalitieagenda.</p> <p>Ook deze kunnen in dialoog gebracht worden, waarbij de kaders duidelijk vermeld worden en daarmee de verwachtingen omtrent de dialoog zijn bepaald.</p>

De partijen hebben afgesproken dat de raadsagenda een beperkt aantal onderwerpen zal bevatten, om de raadsagenda beheersbaar te houden.

Daarbij zal de agenda dynamisch en flexibel zijn. De raad bepaalt welke onderwerpen op de raadsagenda worden opgenomen en welk tijdspad wordt gehanteerd.

Als tijdens de raadsperiode onderwerpen opdoemen die zich lenen voor opname op de raadsagenda, kan de raad besluiten deze daar aan toe te voegen.

De start van een onderwerp ligt bij de raad (en niet bij het college). Vanuit de raad wordt een procesgroep gevormd voor de start en het aanzwengelen van het proces bij een onderwerp. Daarbij kan ambtelijke ondersteuning aanwezig zijn.

De mate van betrokkenheid (aantal raadsleden in de procesgroep) kan per onderwerp verschillen, er zal geen sprake zijn van een blauwdruk voor de aanpak.

De werkwijze zal in elk geval in het derde jaar geëvalueerd worden met het oog op de volgende raadsperiode. Daarnaast zal de raadsagenda ook in de reguliere evaluatie van de werkwijze van de raad worden meegenomen. Elk onderwerp zal na afronding van het proces met de betrokken partners geëvalueerd worden.

Leeswijzer, opbouw

De opgaven om met de samenleving op te pakken zijn aan de hand van vier, breed benoemde, thema's beschreven:

- Samenleving; dorpen en stad;
- Sociaal domein, zorg;
- Economische ontwikkeling en versnellingsagenda;
- Energie (en energietransitie), duurzaamheid en klimaat.

Elk thema wordt gestart met een algemene inleiding op het thema, gevolgd door een korte beschrijving van de door partijen voor de raadsagenda geselecteerde onderwerpen.

Thema's

1. Samenleving; dorpen en stad

Inleiding

Dit thema heeft betrekking op identiteit, cultuur en ook op de leefbaarheid in de regio. Bij leefbaarheid gaat het om de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld.

Voor onze regio spelen de demografische ontwikkelingen daarbij een belangrijke rol, zoals afname van de bevolking, vergrijzing en ontgroening. Daarom zijn in ANNO-verband, met inwoners en betrokken partijen, verkenningen uitgevoerd naar demografische ontwikkelingen in relatie tot de voorzieningenstructuur (Project Atlas). Daaruit blijkt dat het niet mogelijk is alle voorzieningen in de regio te behouden en wat de consequenties zijn van keuzes op het gebied van (het clusteren van) voorzieningen. Ook is een woningmarktanalyse uitgevoerd. Voor het basisonderwijs werken schoolbesturen en gemeenten met een procesbegeleider aan plannen voor een toekomstbestendig basisonderwijs (o.a. huisvesting). Daarnaast zijn er ook andere processen / projecten, zoals de Dorpsontwikkelings-maatschappijen (DOM's).

Met het oog op behoud van de leefbaarheid is het van belang te kijken naar de toekomstige voorzieningenstructuur. Dit natuurlijk in samenhang met het traject Visievorming en gebruik makend van de opbrengst van het project Atlas. Daarbij zijn bereikbaarheid, betaalbaarheid, verwachte kwaliteit, maatwerk, vrijwilligersinzet belangrijke aspecten. Monitoring is van groot belang om (met inwoners) goed in te kunnen spelen op actuele trends.

De gemeente Noardeast-Fryslân kent meer dan 50 dorpen met eigen vormen van betrokkenheid en verbondenheid. Het is voor de nieuwe gemeente een uitdaging om aan te tonen dat een grotere gemeente niet hoeft te leiden tot een grotere afstand tot inwoners en tot minder aandacht voor de dorpen.

Daartoe kent de gemeentelijke organisatie een aantal dorpencontactfunctionarissen. Daarnaast zijn mogelijkheden om een dorpen- en wijkenfonds (of –budgetten) in te stellen en te werken met dorpswethouders. Met dorps- en wijkbudgetten krijgen dorpen en wijken mogelijkheden om zelf in eigen dorp initiatieven te ontplooiën.

Onze gemeente Noardeast-Fryslân is veelzijdig. We zijn trots op onze cultuur, de Fryske taal, onze inwoners, de rust en het natuurlijke landschap. Samen met inwoners willen we nieuw cultuurbeleid opstellen en vastleggen in een cultuurnota

Dialogonderwerpen

- 1.1 Vormgeven dorpen- en wijkenbeleid en -fonds.
- 1.2 Cultuurnotitie.

Partners om dit samen mee vorm te geven zijn o.a.: inwoners en organisaties (DOM's, schoolbesturen, sportverenigingen, dorpsbelangen, wijkraden en besturen van dorpshuizen).

2. Sociaal domein; zorg

Inleiding

Sinds 2015 hebben de gemeenten een veel grotere verantwoordelijkheid in het sociale domein gekregen op het gebied van maatschappelijke zorg en ondersteuning. Sinds 2013 hebben de vier DDFK gemeenten zich gezamenlijk voorbereid op de veranderingen (de decentralisaties) op het gebied van de Participatiewet, de Jeugdwet, de veranderingen in de Wmo en de AWBZ en de ontwikkelingen rond passend onderwijs.

Zelfredzaamheid is een belangrijk begrip, maar de gemeente zal altijd een vangnet voor ondersteuning bieden waar dat nodig is en niemand aan zijn of haar lot overlaten. Voor problemen op het gebied van armoede, eenzaamheid, schulden, werkloosheid biedt de gemeente ondersteuning.

Met o.a. de invoering van gebiedsteams is al een grote stap gemaakt. Daarnaast kan gedacht worden aan intensivering van de armoedeaanpak met bijvoorbeeld een armoedecoördinator, ouderenzorg met een seniorencoördinator, woningaanpassingen en domotica die noodzakelijk zijn voor het langer thuis blijven wonen, het mogelijk maken van verdere ondersteuning van de mantelzorg en betere bereikbaarheid, nabijheid en maatwerk van de zorg dichtbij de inwoners. Ook het verder investeren in preventie (bijvoorbeeld door het stimuleren van een gezonde leefstijl) draagt bij aan verbetering (en preventie) van zorg.

In de rijksbijdrage ontvangt de gemeente niet geormerkte budgetten voor het sociaal domein. Het is aan de gemeente hoe met over- en onderschrijdingen wordt omgegaan. Wie zorg nodig heeft zal zorg krijgen, waarbij met de financiële gevolgen rekening moet worden gehouden.

De nieuwe gemeente heeft een uitdaging om zoveel mogelijk mensen naar werk te helpen, samen met werk- en leerbedrijven zoals NEF. Werk is buitengewoon belangrijk voor de eigenwaarde, sociale contacten en het gevoel van meedoen in de maatschappij en onderdeel zijn van de maatschappij. Het opdoen van structuur en werkervaring is de springplank naar een baan en biedt houvast.

Dialogoog onderwerp

2.1 Bereikbaarheid en inzet van formele zorg door gebiedsteams en informele zorgaanbieders (mantelzorg, voorzieningen in dorpen).

Met inwoners en klanten, werkgevers, bedrijven, opleidingsinstituten, maatschappelijke organisaties (zoals kerken, dorpsbelangen), onze gebiedsteams, omliggende gemeenten en landelijke overheid kan invulling gegeven worden aan bovenstaande vraagstukken.

3. Economische ontwikkeling en versnellingsagenda

Inleiding

Het bevorderen van het economisch klimaat en de bedrijvigheid is van groot belang met het oog op werkgelegenheid, voor de economische vitaliteit, het verdienend vermogen van de regio en de leefbaarheid in de kernen. Economische ontwikkeling wordt in grote mate in regionaal verband (Agenda Netwerk Noordoost kortweg ANNO) opgepakt.

In dat kader zijn de Versnellingsagenda, de potentie van recreatie en toerisme, het huidige bedrijfsleven (MKB, familiebedrijven, landbouw en veeteelt) van groot belang voor de regio.

Binnen ANNO werken o.a. de gemeenten Achtkarspelen, Tytsjerksteradiel, Dantumadiel, Noardeast-Fryslân en de provincie samen met andere partijen, zoals Wetterskip, maatschappelijke organisaties en ondernemers.

In ANNO-verband wordt ingezet op de Versnellingsagenda: innovatie in de vier sterkste sectoren van de regio: agrofood, metaaltechniek, bouwnijverheid en toerisme & recreatie. Deze is uitgewerkt naar projecten verdeeld over drie programmalijnen: onderwijs en arbeidsmarkt, innovatie en ondernemerschap, en door-ontwikkelen regionale samenwerking. De Regiodeal bestaat voor onze regio niet alleen uit de Versnellingsagenda, maar ook uit "Holwerd aan Zee" (innovatieve integrale gebiedsontwikkeling)

Een goede samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid is van groot belang. In onze gemeente zijn veel kleine MKB bedrijven. Kennis, innovatiekracht en samenwerking bieden nieuwe mogelijkheden en kansen in bijvoorbeeld de agro- en voedingsindustrie en de metaal- en constructienijverheid. We verwachten dat onze beroepsbevolking gaat krimpen. Een goed werkende arbeidsmarkt waar vraag en aanbod op elkaar aansluiten, is een uitdaging. De kracht in onze gemeente ligt op het (vaktechnisch) MBO niveau. De knelpunten liggen bij het aanbod van hoger geschoold personeel

Recreatie en toerisme heeft potentie als economische pijler voor de regio. Het benutten van de potentie in samenhang met de kracht en leefbaarheid van het gebied is een onderwerp dat samen met ondernemers en inwoners ingevuld kan worden.

Voor de regio is een goede bereikbaarheid van groot belang. Met de Centrale As hebben we een prachtige ontsluiting van de regio gekregen. Uitdaging nu is het verzilveren van de kansen van de Centrale As en anderzijds ook de west- oostkant van Noardeast-Fryslân te optimaliseren. Daarbij is de digitale ontsluiting van het gebied (glasvezel in samenwerking met Kabel Noord) voor ondernemers en inwoners essentieel.

De gemeente wil ruimte bieden aan ondernemers die willen uitbreiden en aan nieuwe ondernemers in samenhang met de ruimtelijke waarden van de gemeente.

Een groot deel van ons landschap is bestemd voor landbouw en veeteelt. Daarmee zijn agrariërs belangrijke beheerders van ons landschap. De sector is een belangrijke economische drager in onze gemeente. We zien steeds meer alternatieve vormen van landbouw ontstaan: biologisch of biologisch-dynamisch, kringlooplandbouw en natuur-inclusieve landbouw. Er is een transitie te zien naar meer duurzame landbouw. Dit betekent meer balans tussen natuur, landschap en landbouw. Gebiedscollectieven hebben een belangrijke uitvoerende rol bij agrarisch natuurbeheer.

Dialogonderwerp

3.1 Recreatie en Toerisme ontwikkeling passend bij de regio.

Belangrijke dialoogpartners zijn daarbij: recreatieve en toeristische ondernemers, verenigd in de stichting RMT, LTO/landbouworganisaties, ANNO-partners en de inwoners van de betrokken gebieden, met name van die gebieden waar aan grootschaligheid wordt gedacht.

4. Energie (en energietransitie), duurzaamheid en klimaat

Inleiding

Eén van de grootste maatschappelijke opgaven is de transitie naar een duurzame samenleving. Afspraken binnen ANNO, het Klimaatakkoord en de Regionale Energietransitie noodzaken ons het energieverbruik drastisch terug te dringen.

Zonnedaken en zonnevelden, windturbines, biovergisters en warmtepompen vragen ruimte zowel boven als onder de grond. Ook veranderen ze de beleving van het landschap. Energietransitie heeft derhalve effecten op de inrichting van de ruimte en zal daarom mede in de omgevingsvisie worden benoemd.

Bij de transitie van energie kan gedacht worden aan het meer benutten van zonne-energie. Ook over windenergie is er veel discussie. Grote windparken liggen, ook in het kader van huidig provinciaal beleid, in onze regio minder voor de hand. Zou het Groninger model (kleinere windmolens beter ingepast in het landschap) aanknopingspunten voor duurzame energie?

In tal van dorpen werken inwoners steeds meer samen in de vorm van energiecoöperaties. De gemeente zou een stimulerende rol kunnen spelen in de verduurzaming van het particulier woningbezit met voorlichting, coördinatie van initiatieven of bijvoorbeeld een energie(duurzaamheids)fonds, en een “energiecoach”.

In een circulaire economie worden (naast het enkel benutten van duurzame energie) kringlopen gesloten, draait alles op duurzame energie en is afval geen afval maar wordt het gebruikt voor nieuwe producten. Ingezameld afval wordt als nieuwe grondstof ingezet. Het verzamelen, selecteren en eventueel verwijderen van reststoffen zal straks, net als de energievoorziening, lokaal moeten worden geregeld. Dit heeft ruimtelijke gevolgen.

Biodiversiteit betekent variatie in verschillende vormen van leven (planten, dieren). Variatie is belangrijk voor het evenwicht in de natuur, omdat er verschillende soorten zijn blijft de natuur in evenwicht. Daarom moeten we zorgvuldig omgaan met de bijzondere ecologische kwaliteiten van de stad, dorpen en het buitengebied en kansen aangrijpen die zich voordoen om de biodiversiteit te vergroten, bijvoorbeeld door gevarieerd en ecologisch beheer van openbaar groen en bermen.

In samenwerking met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, de provincie, het waterschap en de NAM wordt een pilotproject ingericht voor een omgevingstraject in voorbereiding op mogelijke gaswinning bij Ternaard. Dit gaat uit van een omgevingsproces met een gebiedsgerichte aanpak. Insteek daarvan is het gebied economisch, sociaal en ecologisch te versterken en de zorgen van betrokkenen zoveel mogelijk weg te nemen, met oog voor de impacts, risico's en heldere afspraken over de van schadelijke effecten. De beslissingsbevoegdheid over gaswinning ligt bij het Rijk. De gemeente en betrokkenen uit de omgeving zijn nadrukkelijk betrokken vanwege de effecten daarvan op het gebied en de compensatie van nadelige effecten.

Dialogonderwerpen

- 4.1 Bevorderen van biodiversiteit.
- 4.2 Vormgeven aan verduurzaming van woningen, met focus op isolatie en zonnepanelen en financieringsmogelijkheden.

Belangrijke partners voor de dialoog zijn: inwoners, dorpsbelangen (dorpenfederatie) en buurt- / wijkverenigingen, LTO/landbouworganisaties (waaronder de agrarische collectieven), ondernemersverenigingen en voor specifieke zaken in samenwerking met scholen voor een optimale aansluiting op de opleidingsbehoefte van ondernemers, lokale energiecoöperaties, omliggende gemeente(n), ANNO-partners (inclusief Provincie en Wetterskip), woningcorporaties, onderwijs, werkgroepen op het gebied van natuur en biodiversiteit.